

UDK: 072.2(436):027.7](497.561Rijeka)

Stručni rad

Primljeno: 3.9.2024.

Austrijska knjižnica Rijeka - zasebna zbirka u Knjižnici Filozofskog fakulteta u Rijeci

*Austrian Library Rijeka – a separate Collection in the Library of Faculty of
Humanities and Social Sciences*

Aleksandra Moslavac

Knjižnica Filozofskog fakulteta u Rijeci

amoslavac@ffri.uniri.hr

Sažetak

Knjižnica Filozofskog fakulteta u Rijeci zaprimila je u fond zbirku Austrijske knjižnice s više od četiri tisuće jedinica darovane građe, čime je postala dijelom mreže hrvatskih knjižnica koje u svome sastavu imaju zbirke Austrijskih knjižnica. Cilj je rada prikazati izazove koji su obilježili provođenje ovog projekta, osobito s aspekta prekapacitiranosti smještajnih prostora i preuzimanja količine darovane građe u odnosu na planiranu izgradnju i oblikovanje fonda, kao i na pozitivne učinke koji su ostvareni preuzimanjem ove zbirke.

Rad će prikazati kratak pregled Austrijskih knjižnica u Hrvatskoj i osvrnuti se na njihov značaj, izložiti postupak osnivanja i smještanja zbirke Austrijske knjižnice u Rijeci te deskriptivnom analizom komentirati praksu prihvata darovane građe, problematiku smještajnih kapaciteta i ostala pitanja s kojima se visokoškolske knjižnice susreću kod prihvata darovane građe.

Rezultati pokazuju da je zaprimanjem zbirke Austrijske knjižnice fond Knjižnice Filozofskog fakulteta uvećan za 5,35 %. Aktivnosti promoviranja zbirke među korisnicima utjecale su na povećanje broja edukacijskih radionica kao i na povećanje dinamike kulturnih aktivnosti Knjižnice. Očekuje se da će uključivanje zbirke u fond povećati pokazatelje posudbe i

broj korisnika Knjižnice, što će biti vidljivo u narednom statističkom izvještajnom razdoblju.

Visokoškolske knjižnice imaju specifično oblikovane fondove namijenjene ponajprije izvođenju studijskih programa i istraživačkim preferencijama matične institucije. Čest je slučaj da su darovi visokoškolskim knjižnicama percipirani kao neželjeni, posebno ako se radi o većoj količini darovane građe. Primjer integracije zbirke Austrijske knjižnice u fond Knjižnice Filozofskog fakulteta u Rijeci predstavlja primjer dobre prakse iz kojega se može zaključiti da je za uspjeh poslovanja visokoškolske knjižnice ključna suradnja i fleksibilnost u poslovanju.

Ključne riječi: Austrijska knjižnica; knjižnična donacija; izgradnja knjižničnog fonda; Knjižnica Filozofskog fakulteta u Rijeci; visokoškolske knjižnice

Summary

The Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka received the collection of the Austrian Library with more than four thousand items of donated material, thus becoming part of the network of Croatian libraries that embrace the Austrian Libraries as a part of their own collections. The aim of the paper is to show the challenges that marked the implementation of this project, especially from the aspect of overcapacity of accommodation space and taking over donated materials in relation to the planned construction and design of the fund, as well as the positive effects that have been achieved by taking over this collection.

The paper will present a brief overview of the Austrian libraries in Croatia and reflect on their importance, explain the process of establishing and housing the collection of the Austrian libraries in Rijeka, and through a descriptive analysis to comment on the practice of accepting donated materials, the issue of accommodation capacities and other issues that academic libraries face when accepting donated materials.

The results show that by receiving the Austrian Library, the Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences collection increased by 5.35%. Activities promoting the collection among users influenced the number of educational workshops as well as increasing the

dynamics of the Library's cultural activities. It is expected that the inclusion of the collection in the fund will also increase the lending indicators and the number of users of the Library, which will be visible in the next statistical reporting period.

Academic libraries have specifically designed funds intended primarily for the implementation of study programs and research preferences of the parent institution. It is a common case that gifts to academic libraries are perceived as unwanted, especially in case a larger amount of donated material. The example of the integration of the collection of the Austrian Library into the collection of the Library of the Faculty of Philosophy in Rijeka is an example of good practice from which it can be concluded that cooperation and flexibility in business are key to the success of an academic library.

Keywords: Austrian Library; library donation; collection development; Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Rijeka; academic libraries

1. Uvod

U suštini identiteta svake knjižnice sadržana je ideja o knjižnici kao mjestu interakcije čovjeka i kulture. Unatoč tomu, visokoškolske knjižnice percipirane su prvenstveno po svojoj informacijsko-edukacijskoj orijentaciji i potpori koju pružaju studentima, nastavnicima, znanstvenicima i cjelokupnoj akademskoj zajednici u znanstveno-obrazovnim procesima. Knjižnica Filozofskog fakulteta u Rijeci (u daljnjem tekstu Knjižnica FFRI) preuzela je u fond zbirku Austrijske knjižnice s više od četiri tisuće jedinica darovane građe te tako dobila priliku da skrene pozornost da uz obrazovni i znanstveni realitet, visokoškolske knjižnice u svoje poslovanje učinkovito integriraju i kulturni aspekt knjižnične djelatnosti. Premda je ova vrijedna donacija zasigurno doprinijela kvaliteti Knjižnice FFRI, preuzimanje zbirke ujedno je otvorilo pitanja neplaniranog prihvata darovane građe te dvojbe oko svrhovitosti ove specifične zbirke u visokoškolskoj knjižnici. Uz brojne pozitivne učinke proizašle iz preuzimanja zbirke, u radu će biti prikazani i izazovi s kojima se Knjižnica suočila, prvenstveno pitanja smještaja građe, pitanja količine darovane građe u odnosu na planiranu izgradnju i oblikovanje fonda te pitanja obavljanja knjižnične djelatnosti i daljnje skrbi o ovoj zbirci nedvojbene kulturne vrijednosti.

Austrijska knjižnica u Rijeci uspostavljena je 2011. godine, činom darivanja inicijalne zbirke Sveučilištu u Rijeci. Zbirku je darovalo tadašnje vodstvo Austrijskog kulturnog foruma u Zagrebu, o čemu će biti više riječi u daljnjem tekstu. O ostalim Austrijskim knjižnicama u Hrvatskoj u stručnoj literaturi mogu se pronaći podaci o osnivanju i radu knjižnica i čitaonica, suradnji s austrijskim kulturnim institucijama, kulturnim aktivnostima koje Austrijske knjižnice u Hrvatskoj provode te izvješća o obilježavanju jubileja, što je ujedno i literatura na koju se ovaj rad referira u dijelu u kojem govori o kulturnom značaju zbirke Austrijske knjižnice u Rijeci.

Predstavljajući djelovanje i povijest Austrijske knjižnice na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, rad Austrijskih knjižnica u Hrvatskoj detaljno su opisale B. Klemar Bubić i D. Luić-Vudrag (Klemar Bubić i Luić-Vudrag, 2017). Autorice su dale i širi prikaz Austrijskih knjižnica u svijetu te istražile vrste ustanova pri kojima djeluju Austrijske knjižnice. O Austrijskoj čitaonici koja djeluje u okviru Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek pisali su M. Erl Šafar, koja je razmotrila rad čitaonice s multikulturalnog aspekta (Erl Šafar, 2009), zatim autori S. Stanarević, S. Petković i D. Lacović, koji su povodom obilježavanja petnaeste obljetnice napisali rad o značaju Austrijske čitaonice kao jedne od središnjih manjinskih knjižnica u Republici Hrvatskoj (Stanarević, Petković i Lacović, 2011). Nadalje, radovi autora S. Petkovića donose pregled kulturnih aktivnosti i obilježavanja prigodnih događanja u čitaonici (Petković, 2016) te istraživanje o važnosti čitaonice kod zadovoljavanja knjižničnih potreba austrijske i njemačke nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj (Petković, 2020). Austrijske knjižnice tema su i nekoliko studentskih radova, primjerice završni rad M. Basić koji razmatra značaj nacionalnih knjižnica kao doprinos razvoju multikulturalnog društva (Basić, 2011) i diplomski rad A. Kužnar koji donosi kvantitativno istraživanje analizirajući izvješća o radu Austrijskih knjižnica u Hrvatskoj (Kužnar, 2023).

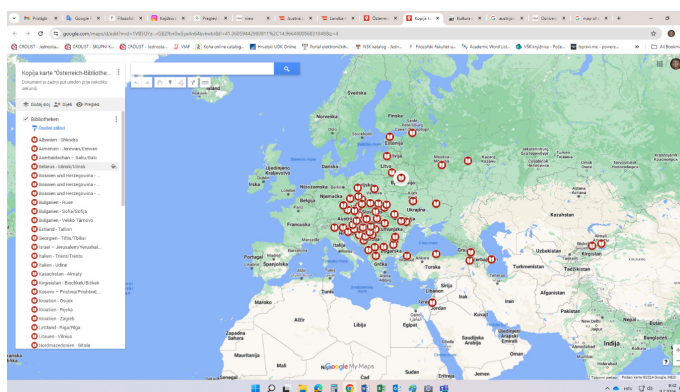
Aktualne informacije o Austrijskim knjižnicama dostupne su na mrežnim stranicama Austrijskog kulturnog foruma u Zagrebu koji objavljuje Katalog kulturnih događanja za sve Austrijske knjižnice u Hrvatskoj (cf. Austrijski kulturni forum, 2024), dok mrežna stranica Saveznog ministarstva za Europu, integraciju i vanjske poslove Republike Austrije (*Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten*, u daljnjem tekstu BMEIA) (cf. BMEIA, 2024) donosi sveobuhvatan prikaz Austrijskih knjižnica i čitaonica u svijetu te prati

njihovu kulturnu i izdavačku djelatnost.

Pitanjima izgradnje fonda s obzirom na darovanu građu u visokoškolskim knjižnicama, što je također tema kojom se ovaj rad bavi, u svojim istraživanjima prikazale su I. Hebrang Grgić, analizirajući knjižnične politike u tome segmentu (Hebrang Grgić, 2011) te S. Kosić, dajući pregled postupanja s građom darovanom Sveučilišnoj knjižnici Rijeka (Kosić, 2022). Strana literatura donosi više izvora na tu temu, primjerice rad P. Cardozo u kojemu se analizira postupanje visokoškolskih knjižnica s darovanom građom uz navođenje uobičajene problematike poput nedostatka prostora i osoblja. Ovaj rad također osporava tvrdnju da su donacije knjižnicama besplatne (Cardozo, 2022). Nadalje, rad autora R. Wedgeworth, donosi raspravu o tome kako darodavci građe visokoškolskim knjižnicama često razmišljaju o darovanju instituciji kao cjelini, ne vodeći računa o opsegu i namjeni knjižnične zbirke, što između ostaloga umanjuje autonomiju odlučivanja knjižnice (Wedgeworth, 2000). Rad S. O'Hare i A. Smith donosi strategije postupanja s raznim vrstama neželjenih donacija, osvrćući se na tradicionalno poimanje knjižnica kao posebnog prostora kolektivnog sjećanja i kulturnog značaja, što se ponekad izjednačava sa stereotipnim pojmom knjižnice kao sabirališta za knjige (O'Hara and Smith, 2011).

2. O Austrijskim knjižnicama

Osnivanje mreže Austrijskih knjižnica u inozemstvu započelo je 1989. godine, s ciljem očuvanja austrijske kulturne baštine i promicanja kulturne politike među pripadnicima austrijske nacionalne manjine, ali i ostalim strukturama društva u kojemu žive. Trenutno su



Slika 1. Austrijske knjižnice izvan Austrije

Austrijske knjižnice aktivne na 65 lokacija u 28 zemalja, pretežno u srednjoj, istočnoj i jugoistočnoj Europi (slika 1) (cf. BMEIA, 2024).

Djelatnost Austrijskih knjižnica u inozemstvu osmišljena je i provodi se kroz aktivno partnerstvo s lokalnim institucijama, a ustanove pri kojima se Austrijske knjižnice osnivaju najčešće su nacionalne i/ili sveučilišne knjižnice (Klemar Bubić i Luić-Vudrag, 2017: 210). Uz ponudu knjižnične građe austrijskih autora te literaturu o austrijskoj povijesti i kulturi, Austrijske knjižnice organiziraju široki spektar kulturnih događanja za okruženje u kojem djeluju, a najčešće se radi o izložbama, predstavljanjima knjiga, koncertima, radionicama i obilježavanju obljetnica. Podatak na mrežnim stranicama BMEIA, navodi da kulturna događanja Austrijskih knjižnica godišnje posjeti oko 100.000 ljudi (cf. BMEIA, 2024).

U Hrvatskoj su aktivne četiri Austrijske knjižnice: Austrijska čitaonica u Osijeku, koja djeluje kao odjel pri Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek; Austrijska knjižnica *Dr. Alois Mock* pri Sveučilišnoj knjižnici u Zadru; Austrijska knjižnica Zagreb pri Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu, nastala na temeljima Austrijske čitaonice, osnovane 1955. godine pri Austrijskom kulturnom institutu, kasnije Austrijskom kulturnom forumu (Klemar Bubić i Luić-Vudrag, 2017: 212) te Austrijska knjižnica Rijeka, od veljače 2024. pri Knjižnici Filozofskog fakulteta u Rijeci. Fondovi Austrijskih knjižnica nedjeljive su zbirke u vlasništvu BMEIA (ibid.) i daruju se trajno i bez naknade na korištenje matičnim ustanovama pri kojima djeluju i koje su dužne osigurati infrastrukturu te provođenje knjižnične djelatnosti. Osoblje Austrijske knjižnice odabire se iz korpusa zaposlenika Sveučilišta, a imenovanje znanstvenog voditelja/ice u ingerenciji je BMEIA i Austrijskog kulturnog foruma.

2.1. Austrijska knjižnica u Rijeci

Zbirka Austrijske knjižnice u Rijeci uspostavljena je 2011. godine Sporazumom između Saveznog ministarstva za europske i međunarodne poslove Republike Austrije i Sveučilišta u Rijeci, s ciljem poticanja partnerskih odnosa i suradnje na području kulture i znanosti između Republike Austrije i Republike Hrvatske te razvijanja mreže Austrijskih knjižnica. Austrijska knjižnica u Rijeci osnovana je kao 61. Austrijska knjižnica u svijetu i druga u Hrvatskoj. Sporazumom su definirana prava i obveze Austrijskog kulturnog foruma (Veleposlanstvo Republike Austrije u RH), Sveučilišta u Rijeci, Filozofskog fakulteta i Sveučilišne knjižnice¹. Nakon verifikacije Sporazuma u rujnu 2011. godine, Filozofski fakultet u

1 U Sporazumu se kao jedan od dionika navodi Sveučilišna knjižnica u Rijeci, no iz ostalih točaka u tekstu Sporazuma proizlazi da se zbirka smješta na Filozofski fakultet, da zbirkom upravlja znanstveni voditelj/ica, pri čemu nije jasno navedeno tko je odgovoran za obavljanje knjižnične djelatnosti.

Rijeci zaprimio je zbirku od 3.000 knjiga, doniranu od strane Austrijskog kulturnog foruma. Zbirka je prvotno smještena u Knjižnicu Filozofskog fakulteta, a nedugo zatim, zbog neodgovarajućeg smještaja u okviru knjižničnog prostora i neriješenih pitanja oko provedbe knjižnične djelatnosti te nedostatka stručnih knjižničnih djelatnika, zbirka je premještena na Odsjek za germanistiku.

Nakon više od deset godina djelovanja Austrijske knjižnice u Rijeci pri Odsjeku za germanistiku na Filozofskom fakultetu, početkom listopada 2023. godine, na poziv uprave Fakulteta pokrenuti su pregovori o mogućnostima premještanja zbirke u prostor Knjižnice FFRI. U pregovorima su sudjelovali znanstvena voditeljica Austrijske knjižnice, predstavnici uprave Fakulteta i voditeljica Knjižnice FFRI. Nakon kratkih pregovora i po odobrenju dekana, zaključeno je da će zbirka biti smještena u prostor Knjižnice FFRI te se u Knjižnici započelo s opsežnim pripremama kako bi se pripremio prostor za smještaj zbirke. S obzirom na neodgovarajuće uvjete i prekapacitiranost knjižničnog fonda, dogovoreno je da se zbirka smjesti u jedinu prostoriju gdje je to bilo moguće, u prostoriju gdje je smještena tiskana periodična građa, časopisi i novine te donatorska zbirka *Barry Hall*. Premještanju zbirke prethodilo je izdvajanje i priprema za otpis postojeće zastarjele i dotrajale periodične građe, nakon čega se pristupilo preslagivanju cjelokupnog fonda periodike s više od 7.000 svezaka. Po završetku temeljite reorganizacije fonda i rasporeda građe na policama, dobiven je prostor potreban za smještaj zbirke Austrijske knjižnice. Tijekom veljače 2024. godine zbirka je smještena u prostor Knjižnice FFRI.

3. Knjižnična djelatnost – preuzimanje zbirke

Visokoškolske knjižnice kao identiteti osnivaju se i djeluju u sastavu pravnih osoba koje u statutima imaju navedene odredbe o obavljanju knjižnične djelatnosti. Kako je navedeno u Standardu za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice, uz informacijsku i obrazovnu ulogu te potporu znanstveno-istraživačkoj djelatnosti, visokoškolske knjižnice obavljaju i kulturnu djelatnost (cf. Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice, 2022). S premještanjem zbirke Austrijske knjižnice u Knjižnicu FFRI otvorile su se mogućnosti za većim angažmanom knjižnice u kulturnim djelatnostima, no prije svega trebalo je integrirati zbirku u postojeći fond, organizirati je i opremiti da bude u funkciji

sukladno zahtjevima knjižnične djelatnosti te dostupna korisnicima. Sagledavajući problematiku zaprimanja darova, autorica Cardozo (2022: 14) ističe kako je knjižnicama potrebna potpora i razumijevanje nadređene institucije, jer ono što dobronamjerni darodavci često ne uzimaju u obzir ili jednostavno ne znaju, je činjenica da nijedan dar knjižnicama nije besplatan. To se posebno odnosi na situacije u kojima se dobivena donacija aktivno uključuje u fond, što podrazumijeva primjenu stručnih znanja i vještina oko pripreme publikacija za korištenje (primjerice stručna bibliografska obrada, katalogizacija, zaštita građe, zbrinjavanje kod otpisa i dr.). S obzirom na to da je zbirka Austrijske knjižnice darovana Sveučilištu u Rijeci Sporazumom, smatra se da indirektno troškove nastale preuzimanjem i održavanjem zbirke preuzimaju dionici navedeni u Sporazumu.

Navedenim Sporazumom nije jasno definiran smještaj građe, tako da je građa niz godina bila smještena na Odsjeku za germanistiku, gdje nisu postojali uvjeti za optimalno provođenje knjižnične djelatnosti. Zbirkom je upravljala znanstvena voditeljica, a usluge posudbe i rad s korisnicima obavljali su studenti demonstratori. S obzirom na to da Austrijska knjižnica nije imala stručno knjižničarsko osoblje koje bi postupalo s građom sukladno legislativi i propisima knjižnične djelatnosti, djelatnice Knjižnice FFRI od uspostavljanja zbirke obavljale su stručnu bibliografsku i tehničku obradu te signiranje građe. U tu svrhu formiran je HTML katalog u okviru online kataloga Knjižnice FFRI, što je omogućilo vidljivost knjižnične građe Austrijske knjižnice kao samostalne zbirke te olakšalo korisnicima uvid u zbirku i odabir publikacija. Inventarizacija i posudba odvijala se na Odsjeku za germanistiku, građa je evidentirana u propisanoj inventarnoj knjizi, a korisnicima se posuđivala putem knjižnih i korisničkih kartona.

Iako je postupanje s korisnicima i građom bilo svrsishodno, zbog nepostojanja stručne osobe knjižnična djelatnost nije se u potpunosti obavljala prema stručnim načelima i kriterijima. Austrijska knjižnica pojmla se kao samostalna knjižnica, a ne knjižnična zbirka, međutim, nije registrirana u Upisniku knjižnica i knjižnica u sastavu, pa slijedom toga nije bila pod nadzorom razvojno-matične službe niti evidentirana u sustavu za prikupljanje statističkih podataka. Knjižnica nije sudjelovala u međuknjižničnoj razmjeni i posudbi, a otpis i revizija nisu provedeni prema Pravilniku (cf. Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe, 2023).

3.1. Usklađivanje dokumenata i postupanje s darovanom zbirkom

Činjenica da se građa zbirke od početka bibliografski obrađivala u Knjižnici FFRI te da je bila vidljiva putem online kataloga, olakšala je preuzimanje i integraciju zbirke, no to nije umanjilo opseg zadataka koji su se pojavili kod zaprimanja velike količine darovane građe u postojeći fond. Osvrćući se na izravne probleme kod zaprimanja darova u knjižnice, Kosić navodi da su za svu darovanu građu potrebni ljudski, prostorni i financijski resursi koji su u knjižnicama najčešće nedostatni (Kosić, 2022: 21). U slučaju Knjižnice FFRI to se osobito odnosilo na ranije spomenute nedostatne prostorne resurse, s obzirom na to da je u 276,50 m² smještena glavnina fonda s gotovo 90.000 tisuća jedinica građe te čitaonički i posudbeni odjel.

Uz knjižničnu građu Austrijske knjižnice, u Knjižnicu FFRI preuzete su i knjižnične evidencije, od toga dvije inventarne knjige, popis periodične građe te korisnički kartoni. Inventarne knjige vođene su u propisanom obliku, slijedeći kategorije koje su navedene u obrascu, međutim, u inventarne knjige nije upisivana financijska vrijednost knjiga. Financijska vrijednost zbirke morala se utvrditi zbog obveza usklađivanja s računovodstvenim evidencijama sukladno Zakonu u proračunu (NN 87/08) i Pravilniku o proračunskom računovodstvu i računskom planu (NN 124/14). Za građu na kojoj nije bila naznačena cijena, vrijednost građe utvrđena je na osnovi Odluke o kriterijima za procjenu vrijednosti građe.

Nakon smještaja u Knjižnicu FFRI provedena je revizija zbirke, odnosno usporedilo se stanje preuzetih fizičkih jedinica s inventarnim knjigama i popisima na temelju odredbi Pravilnika o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 27/2023). Prilikom pregleda inventarnih knjiga uočen je prekid u nizu inventarnih brojeva, odnosno stvarni broj jedinica građe nije bio istovjetan broju jedinica navedenom u knjigama. Revizijom zbirke utvrđeno je da nedostaje 200 inventariziranih jedinica, a vrijednost te građe izuzeta je iz cjelokupne financijske vrijednosti preuzete zbirke. Zaključno je utvrđeno da je u fond Knjižnice FFRI preuzeto 4.276 svezaka knjiga i 16 naslova časopisa (103 sveska), ukupne financijske vrijednosti 45.640,40 €².

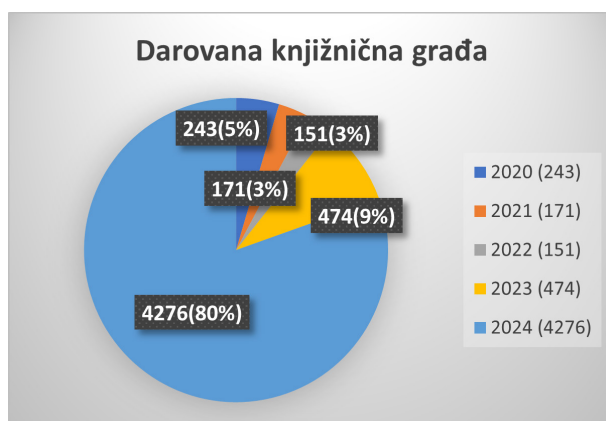
Po završetku provedene analize dokumenata i utvrđivanja stvarnog stanja broja jedi-

2 Prikazano stanje odnosi se na stanje zaključno s 31.12.23. U 2024. nastavilo se sa zaprimanjem novih primjeraka u zbirku Austrijske knjižnice.

nica te izračuna financijske vrijednosti, pristupilo se završnim radnjama za konačnu integraciju. Jedinice građe organizirane su na policama prema načelima UDK sustava. Kako je definirano Sporazumom, građa Austrijske knjižnice vodi se kao zasebna zbirka te je označena posebnim naljepnicama postavljenima uz signaturnu oznaku. Sve jedinice građe opremljene su trakama za elektroničku zaštitu knjiga. Na vrata prostorije gdje je zbirka smještena te na ulazna vrata Knjižnice FFRI postavljene su ploče s natpisom Austrijska knjižnica. Informacije o novoj lokaciji Austrijske knjižnice i uvjetima posudbe građe objavljene su na web stranici Fakulteta te na društvenim mrežama Knjižnice FFRI i Austrijske knjižnice.

3.2. Učinci preuzimanja zbirke

Nakon što su stvoreni preduvjeti za postupanje sa zbirkom u skladu s knjižničnom djelatnošću, razmotreni su učinci preuzimanja zbirke u odnosu na veličinu postojećeg fonda, politiku oblikovanja fonda, pružanje knjižničnih usluga, prezentaciju zbirke i rad s korisnicima. Prema istraživanju Hebrang Grgić, darovi visokoškolskim knjižnicama predstavljaju važan način izgradnje knjižničnih fondova (Hebrang Grgić, 2011: 170), međutim, kod grafičkog prikaza količine darovane građe Knjižnici FFRI (slika 2), razvidno je da zbirka Austrijske knjižnice značajno odudara od višegodišnjeg prosjeka darovane građe te da se stvorila neravnoteža u kontinuitetu zaprimanja darova.



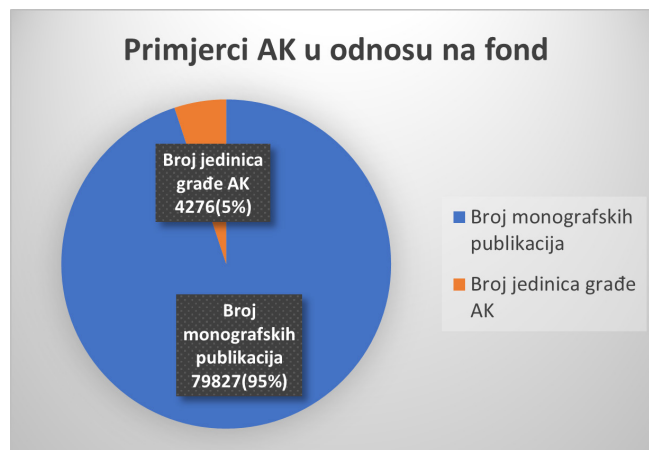
Slika 2. Prikaz broja jedinica darovane knjižnične građe 2020.-2024.³

Razmatrajući dalje količinu darovane građe u odnosu na postojeći knjižnični fond (slika 3), evidentno je povećanje fonda za 5,35 %⁴, što samo po sebi nije negativno, međutim,

³ Prikaz je ilustrativan jer su za 2024. godinu prikazani samo svesci Austrijske knjižnice. Kako je vidljivo prema podacima prethodnih godina, do kraja 2024. broj će se još povećati i za primjerke ostale darovane građe.

⁴ Prema Izvješću o radu knjižnice za 2023. godinu, broj monografskih publikacija iznosio je 79.827

utjecalo je na planirano oblikovanje fonda. Primjerice, ovaj postotak odnosi se na knjižničnu građu na njemačkom jeziku koju najčešće koriste germanisti, što je stvorilo neravnomjernost u nabavi literature na drugim jezicima, potrebne knjižničnim korisnicima ostalih studijskih programa koji se izvode na Fakultetu. Cardozo (2022: 7) spominje kriterije odabira darovane građe koji visokoškolske knjižnice ističu kao važne, a jedan od njih je da bi donirane knjige trebale zadovoljavati iste kriterije kao planski kupljena građa, što u slučaju darovanja Knjižnici FFRI nije bio slučaj.



Slika 3. Prikaz broja jedinica AK u odnosu na postojeći fond

Iako Knjižnica FFRI ima postojeće Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom, koje navode postupanje s darovima (cf. Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom Knjižnice Filozofskog fakulteta u Rijeci), zbog činjenice da je prihvata zbirke sporazumno reguliran, nije se primijenilo postupanje prema Smjernicama. Referirajući se na slične situacije kod zaprimanja darova, autorica Cardozo (2022: 9) navodi da knjižnice nisu dovoljno eksplicitne u izražavanju neslaganja s primitkom neželjenih darova, što pripisuje tradicionalnim vrijednostima knjižnica koje potiču mirnu komunikaciju i ugodno okruženje.

U Sporazumu kojim je zbirka Austrijske knjižnice darovana Sveučilištu u Rijeci, nedjeljivost zbirke navodi se kao jedna od stavki za koju je odgovorna voditelj/ica knjižnice. Navodi se također, da zbirka mora biti označena posebnom signaturom, police na kojima se nalazi zbirka označene natpisom, a za knjižnične usluge neće se naplaćivati članarina. S obzirom na to da je trebalo uvažiti stavke Sporazuma i postupati prema navedenim uvjetima, Knjižnica FFRI suočila se s problematikom oko usklađivanja korištenja zbirke i postoje-

ćeg fonda. Primjerice, Knjižnica FFRI u fondu je odranije imala građu namijenjenu studentima germanistike, a zaprimanjem zbirke Austrijske knjižnice dijelom je došlo do preklapanja fonda i dupliciranja primjerka građe. Poštivanje načela Sporazuma o nedjeljivosti zbirke i posebnih signaturnih oznaka, rezultiralo je time da su nakon uključivanja zbirke u postojeći fond primjerci istih publikacija smješteni u različitim dijelovima knjižničkog fonda.

IFLA-ine smjernice (cf. Darovi za zbirke: smjernice za knjižnice, 2010: 20-21) daju preporuke knjižnicama o postupcima kod primanja darova te između ostalog navode kriterije za procjenu darovane građe i njezinu prikladnost. Analiziramo li prikladnost zbirke Austrijske knjižnice prema IFLA-inim smjernicama (tablica 1), dobivamo sljedeće rezultate:

Tablica 1. Prikladnost građe prema IFLA-inim smjernicama

Prikladnost ponuđene građe	Prikladno za knjižnicu FFRI	Obrazloženje
Veličina zbirke	Ne	Veličina zbirka nesrazmjerna je postojećim smještajnim kapacitetima
Bibliografski podaci	Da / Ne	Bibliografske podatke o zbirci prikuplja i bilježi Knjižnica FFRI; dio građe se duplicira u zbirci i matičnom fondu, a zbog nedjeljivosti zbirke primjerci se ne mogu objedinjavati po signaturama
Vrsta građe	Da	Zbirku čine knjige i časopisi
Format građe	Da	Zbirku čini tiskana građa
Intelektualna razina	Da / Ne	Građa je pretežno na njemačkom jeziku što ograničava korištenje u jezičnom smislu
Vremenski raspon	Da	Zbirka nema primjeraka koji pripadaju u kategoriju kulturnog dobra, niti unikatnih primjeraka koji zahtijevaju posebnu skrb
Predmetna pokrivenost	Ne	Većinu zbirke čine popularno-znanstvena djela te djela s područja lingvistike, austrijske i njemačke književnosti, što je relativno limitiran opseg u odnosu na ostale studentske programe koji se izvode na Fakultetu
Materijalno stanje	Da	Primjerci u zbirci su u vrlo dobrom stanju

Rezultati analize prikladnosti građe ukazuju na to da veličina zbirke i predmetna pokrivenost nisu u potpunosti u skladu s optimalnim potrebama Knjižnice FFRI. Razmatrajući

primjere doniranja građe knjižnicama, O'Hara i Smith (2011: 81) navode kako je važno da knjižnice u dokumente uključe odredbu o pravu knjižnice da prihvaća donacije pod uvjetom da knjižnica zadržava daljnje pravo raspolaganja, posebice ako se radi o dubletama ili neželjenoj građi. Primjena ove stavke dijelom bi riješila problem dubleta u Knjižnici FFRI, međutim, postavlja se pitanje iz kojeg dijela fonda izdvojiti dublete, imajući u vidu napomenu o nedjeljivosti zbirke Austrijske knjižnice. Pišući o istoj tematici, Wedgeworth (2000: 538) zaključuje da nemogućnost knjižnice da utječe na vrstu darova koje prima, izravno određuje stupanj (ne)samostalnosti odlučivanja visokoškolske knjižnice. Isti autor smatra također, da bi uključivanje knjižničnih stručnjaka kod pregovora o primanju donacija vjerojatno umanjilo broj neželjenih darova (ibid.).

3.3. Kulturna djelatnost i promocija zbirke

Iako je kulturna djelatnost neodvojivi dio knjižnične djelatnosti, prezentacija ovog dijela aktivnosti visokoškolskih knjižnica nerijetko izostaje ili nije dovoljno prepoznata. Kulturna djelatnost visokoškolskih knjižnica najčešće se ostvaruje kroz sudjelovanje u kulturnim programima matične institucije ili samostalnim angažmanom u vidu tematskih izložbi, obilježavanjem prigodnih manifestacija i predstavljanjem značajnih publikacija. Uključivanjem zbirke Austrijske knjižnice u fond, Knjižnici FFRI pružena je prilika da poveća opseg kulturnih aktivnosti. U kratkom razdoblju proteklom od integracije, uz dogovor sa znanstvenom voditeljicom Austrijske knjižnice, u Knjižnici FFRI organizirano je i postavljeno nekoliko tematskih izložbi u cilju promocije zbirke.

Jedna od izložbi kojima se promovirala zbirka Austrijska knjižnice organizirana je povodom obilježavanja 2024. godine kao Kafkine godine, a na izložbi su predstavljene autorske publikacije te kritički osvrti o životu i radu F. Kafke. Također, postavljena je izložba udžbeničkih izdanja na njemačkom jeziku, a nakon završetka nastave, kao preporuka za ljetne praznike, izložena su popularna književna djela uz kratku biografiju svakog autora.

Osim kroz izložbe, zbirka Austrijske knjižnice predstavljena je korisnicima Knjižnice FFRI i putem edukacija, pa su tako organizirane edukacijske radionice na kojima je korisnicima demonstriran način pretraživanja kataloga i predöčen sadržaj zbirke.

3.4. Daljnja skrb o zbirci

Na osnovi ranije spomenutog usmenog dogovora oko preuzimanja zbirke, zaključeno je da daljnju skrb i knjižničnu djelatnost za zbirku Austrijske knjižnice preuzima Knjižnica FFRI. Od siječnja 2024. Knjižnica FFRI započela je s inventarizacijom knjižnične građe Austrijske knjižnice te građu inventarizira u klasičnom i elektroničkom obliku. Stručna bibliografska obrada građe nastavlja se i dalje, a bibliografski zapisi vidljivi su u lokalnom online katalogu. Knjižnica FFRI zbirku Austrijske knjižnice smatra dijelom svoga fonda, a budući korisnici činom upisa dobivaju mogućnost korištenja građe zbirke. U okviru provođenja informacijsko-edukacijskih djelatnosti, Knjižnica FFRI educirat će korisnike o korištenju građe Austrijske knjižnice te sudjelovati u promociji zbirke kroz tematske izložbe u prostoru Knjižnice.

Uz navedeno, a na temelju odredbi kojima se regulira knjižnična djelatnost, Knjižnica FFRI će za zbirku Austrijske knjižnice voditi sve propisane evidencije, pripremati i analizirati statistička izvješća, obavljati godišnje otpise i reviziju knjižnične građe, davati izvješća propisana protokolima nadležne Razvojno-matične službe te postupati na osnovi postojeće legislative. Sukladno odredbama Sporazuma znanstvena voditeljica i dalje će održavati suradnju s Austrijskim kulturnim forumom, provoditi projekte i kulturne aktivnosti te u suradnji s Knjižnicom FFRI koordinirati nabavu i prihvrat nove građe.

4. Zaključak

U prethodnim poglavljima ovoga rada prikazano je preuzimanje zbirke Austrijske knjižnice u Knjižnicu FFRI te učinci koji su iz toga proizašli. Spominjala se problematika donacija i neželjenih donacija, no intencija nije bila istaknuti negativnosti, nego ukazati na pozitivne učinke. Tema rada otvorila je pitanja utjecaja visokoškolskih knjižnica na odlučivanje o zaprimanju darova, čak i u slučajevima kada postoje Smjernice koje reguliraju prihvrat darova u knjižnicu.

Ključni problem koji je trebalo rješavati nakon odluke o preuzimanju zbirke bio je nedostatak prostora, koji je u Knjižnici FFRI bio izražen i prije preuzimanja zbirke. Također, značajan problem bio je i nepostojanje stručnog osoblja za provođenje knjižnične djelatnosti i skrb o zbirci. Iako se u Sporazumu kojim je zbirka darovana spominje osoblje Austrijske

knjižnice, u stvarnosti je od strane Austrijskog kulturnog foruma kao stručna osoba angažirana znanstvena voditeljica, dok za obavljanje knjižnične djelatnosti nije imenovana ni jedna osoba.

Iz svega proizlazi da je preuzimanje zbirke za djelatnice Knjižnice FFRI donijelo brojne dodatne obveze i zadatke, no u konačnici fokus je usmjeren na pozitivne učinke koji su ostvareni i na one koji se očekuju u budućnosti, primjerice povećanje broja korisnika, tematskih izložbi i kulturnih događanja. Uz to, za očekivati je da će upriličena događanja vezana uz zbirku Austrijske knjižnice biti ujedno i svojevrsna promocija Knjižnice FFRI.

Već je navedeno da zbirka Austrijske knjižnice većinom okuplja naslove s područja lingvistike i književnosti, no tu su još i publikacije s područja povijesti, kulture i civilizacije, znanstvena i popularna djela društveno-humanističke tematike, što bi moglo biti zanimljivo širem krugu korisnika poznavatelja njemačkog jezika. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Popisu stanovništva iz 2021. godine (cf. Državni zavod za statistiku. Popis 2021), u Republici Hrvatskoj živi 3.034 pripadnika njemačke nacionalne manjine i 365 pripadnika austrijske nacionalne manjine, od čega je u Primorsko-goranskoj županiji nastanjeno 0,02 % Austrijanaca i 0,11 % Nijemaca (cf. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH), što je populacija koja također može biti potencijalno zainteresirana za korištenje građe Austrijske knjižnice.

Na kraju, završimo s mišlju s kojom je i započet ovaj rad – knjižnice su mjesto susreta čovjeka i kulture, mjesto promicanja tradicionalnih vrijednosti i sveukupnog napretka, neovisno o kojoj vrsti knjižnice se radi. Držeći se te premise, Knjižnica FFRI predstavlja primjer dobre prakse koji pokazuje da fleksibilno poslovanje visokoškolske knjižnice može biti ključ za ostvarivanje pozitivnih radnih učinaka.

Literatura

- Austrijski kulturni forum Zagreb (2024). [citirano: 2024-07-26]. Dostupno na: <https://kultur-forum-zagreb.org/>
- Basić, M. (2011). *Osnivanje središnjih knjižnica nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj kao doprinos razvoju multikulturalnog društva* (Završni rad). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. [citirano: 2024-07-26] Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:408611>

- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. Österreich-Bibliotheken im Ausland. Landkarte (2024). [citirano: 2024-07-26]. Dostupno na: <https://www.oesterreich-bibliotheken.at/die-bibliotheken/landkarte>
- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten. Österreich-Bibliotheken (2024). [citirano: 2024-07-26] Dostupno na: <https://www.oesterreich-bibliotheken.at/>
- Cardozo, P. (2022). Dealing with Unwanted Donations: A Content Analysis of Small Academic Canadian Library Webpages. *Partnership*, 17, 1, 1–19. DOI: <https://journal.lib.uoguelph.ca/index.php/perj/article/view/6300>
- Darovi za zbirke: smjernice za knjižnice (2010). *Upute za izradbu smjernica za izgradnju knjižnične zbirke primjenom modela Conspectus. Međunarodna posudba i dostava dokumenata: načela i smjernice za postupanje. Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu.* Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Državni zavod za statistiku. Popis 2021. (2022) [citirano: 2024-08-16]. Dostupno na: https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/Press%20Corner/Prezentacije/Popis%202021._kona%-C4%8Dni%20rezultati.pdf
- Erl Šafar, M. (2009). Knjižnica u multikulturalnoj sredini – Austrijska čitaonica Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek U: *Knjižnica - središte znanja i zabave : Knjižnice - kreatori međukulturalnog dijaloga.* Zbornik radova. Bišćan, Frida; Mavretić, Željko; Milovčić, Jasmina (ur.). Karlovac: Gradska knjižnica “Ivan Goran Kovačić”, str. 95-101. [citirano: 2024-07-26]. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:206:849576>
- Hebrang Grgić, I. (2011). Gifts in Croatian public and academic libraries. *Collection Building*, 30, 4, 167-171. DOI: <https://doi.org/10.1108/01604951111181137>
- Klemar Bubić, B.; D. Luić-Vudrag (2017). Austrijska knjižnica na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 60, 1, 205-220. DOI: <https://doi.org/10.30754/vbh.60.1.545>
- Kosić, S. (2022). Darovana građa u knjižničnom fondu Sveučilišne knjižnice Rijeka 2017. – 2021. *Knjižničar/Knjižničarka*, 13, 13, 9-25. [citirano: 2024-07-27] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/294539>
- Kužnar, A. (2023) *Austrijske knjižnice u Hrvatskoj* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. [citirano: 2024-07-26] Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:654901>
- O'Hare, S.; A. Smith (2011). Gifts Nobody Wants: The State of the Art in Dealing with Unwanted Donations // Kansas Library Association College and University Libraries Section Proceedings: Vol. 1, No. 1. DOI: <https://doi.org/10.4148/culs.v1i0.1363>
- Petković, S. (2016). Dvadeset godina od svečanoga otvorenja Austrijske čitaonice Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek (1996.-2016.). *Knjižničarstvo : glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje*, 20, 2, 142-145. [citirano: 2024-07-27] Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:206:279890>
- Petković, S. (2020). Tjedan jubileja – četvrt stoljeća Austrijske čitaonice Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek (1995.-2020.). *Knjižničarstvo : glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje*, 24, 1/2, 197-201. [citirano: 2024-07-27]. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:206:169402>
- Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe* (2023). Narodne novine 452. [citirano: 2024-

07-30]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_03_27_452.html.

Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom Knjižnice Filozofskog fakulteta u Rijeci. (2022) [citirano: 2024-07-30]. Dostupno na: <https://ffri.uniri.hr/wp-content/uploads/Smjernice-knjiznicnifond.pdf>.

Stanarević, S.; Petković, S.; Lacović, D. (2011) Petnaest godina djelovanja Austrijske čitaonice pri Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek. U: *Knjižnice - nositelji kulturnog identiteta = Knjižnice - nosilke kulturne identitete : zbornik radova*. Bišćan, Frida; Kovač Vrana, Vedrana; Mavretić, Željko; Milovčić, Jasmina (ur.). Karlovac: Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić", str. 30-41. [citirano: 2024-07-26]. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:206:131593>

Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice. (2022) Narodne novine 1182. [citirano: 2024-07-30]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_07_81_1182.html

Vlada Republike Hrvatske (2022). Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. [citirano: 2024-07-30]. Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/nacionalne-manjine-u-republici-hrvatskoj/nijemci-i-austrijanci/373>

Wedgeworth, R. (2000). Donor relations as public relations: Toward a philosophy of fund-raising. *Library Trends*, 48, 530-539. [citirano: 2024-07-26]. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/32961837_Donor_Relations_as_Public_Relations_Toward_a_Philosophy_of_Fund-Raising